

aard in 't leven zou doen treden, die wat eeuwig bestond zou erlangen, zou onderscheiden en zou afscheiden van wat dusver niet alleen in de Heidenwereld, maar zelfs in Israël als het hoogste, dat men kon nagaan, verheerlijkt werd. Wat de Pinksterdag beloofde was niet alleen de toezegging, maar tegelijk de gedeeltelijke verwelkoming van wat als het hoogste en het rijkste ideaal door den Christus aan zijn Apostelen was aanbevolen. Van de Opstanding tot aan de Hemelvaart bood de Opstanding een geheimzinnig en half schuilend resultaat van mystieke Opstanding, maar van den Hemelvaartsdag af treedt het rijke Hemellevens in klaren vorm voor ons. Pinksteren drukt 't stempel op wat de eeuwigheid verduren zal.

Dr. A. K.

„Dat onze Heere boven alle goden is“.

Want ik weet, dat de Heere groot is, en dat onze Heere boven alle goden is.
Psalm CXXXV : 5.

Van jongs af trof het, dat in de Heilige Schrift ook de afgoden met den eere-naam van goden genoemd worden. En zulks niet slechts een enkel maal, doch keer op keer. Bij Jeremia gaat de vraag uit: „Waar zijn dan uwe goden?“ In den Psalm volgende op dien, waaruit we ditmaal ons Schriftwoord kozen, heet het in vs 2: „Loof den God der goden“, en in Psalm 138 : 1: „In de tegenwoordigheid der goden zal ik u psalmzingen“. Zelfs wordt die naam van goden op de rechters en overheden toegepast. Nu behoort het nauwelijks opgemerkt, dat in het Oude Testament dit gebruik van het woord goden immer in eigenlijken zin bedoeld is. De allebeheerschende tegenstelling tusschen het Heidendom en Israels eeredienst spreekt zich juist daarin uit, dat Israël met zijn Eengodendom principieel tegen het Veelgodendom, of Polytheïsme van de Heidenen oversiaat. En het is juist hierin, dat het allebeheerschende verschil zich zoo sterk uitspreekt tusschen de Godloochening die thans steeds meer veld wint, en het vergodelijken van heel de levensfeer, waarin de zonde der Heidenen school. Men tast dan ook volstrekt mis, indien men de Godloochening, die in onze eeuw steeds verder doordringt, met het Bijgeloof en Veelgodendom van de vroegere eeuwen leest op één lijn stelt. Beide stelsels en beide bedoelingen loopen geheel uiteen. De Heidenen waren van oudsher eer overgodsdienstig, en pasten op alles den beheerschen invloed hunner goden toe, terwijl geheel omgekeerd in onze dagen op geen bijgeloof of veelgodendom wordt aangedrongen, maar geheel integendeel op vernietiging van alle religie.

In de dagen der aloude profetie ging het getuigenis der Godsmannen niet tegen het gemis van alle religie uit, maar was het veeleer het overlade en daardoor onware van de heidense religie, waartegen de strijd werd aangebonden. In de dagen van ons poogde men geheel de levensfeer met allerlei vormen van religie te overladden, thans daarentegen richt zich het streven der ongelooften eeniglijk op het te niet doen van alle geloof en het verzuiken in volstrekte goddeloosheid.

In de dagen van Salomo en de aloude Profeten werden de volken als overlade met allerlei godsdiensten. De behoefte aan Religie sprak zich op alle manier op de meest kenmerkende wijze uit. Is het thans de menschen die zich tegenover alle religie stelt, en eeniglijk den menschen op den voorgrond laat treden, om den invloed der religie te knakken en te breken, — in de dagen der oude Profeten stond men juist tegenover vlak het omgekeerde. Er was geen heerschende gedachte, die de religie verdoorkenende wilde. De wijsgeeren van Griekenland drongen en dreeven hier wel heen, maar de geschiedenis der vele volken in het Oosten en Westen naging, stuitte veeleer op te overlode en te veelvuldige godsdiensten, dan dat 't hem aan 't vinden van de aloude religieuze stof falen zou. Men was destijds in de Heidenwereld veel godsdienstiger dan bij ons. Het was schier allerwegen de al te overlode veelheid van godenverering, die toenmaals het leven beheerschte. Vlak alzoek het omgekeerde van het eeuwig dat thans ons leven gestelijk bederft. Er heerscht tusschen toen en nu geen graadverschil, maar een over en weder elkaar vernietigende tegenstelling. In onze dagen, en men kan zeggen sedert de Fransche Revolutie en hetgeen zich na 1789 uit de Revolutie ontwikkelde, is het de zondige menschen die de tegenstelling tusschen de menschenlijke en de goddelijke hoogheden op den voorgrond laat treden. En werd dit aanvankelijk door den Reveil nog gestuit, in de bijna anderhalve eeuw die sinds verliep, is de eergerijke brutaliteit waarmee men het heilige aanrandt, zoo hand over hand en ziender oogen toegenomen, dat almeer die aan alle religie vijandige geest zich van het denker in meester maakt, en men alle zich nog hechten aan de Goddelijke grondgedachte met bitterheid in de ziel verwerpt, omdat men er een belediging van ons menschenlijk eergevoel in ziet, en er zijn ere in stelt, om waar God en zijn ere wegzinkt, den menschen in zijn wetenschap steeds meer als heerschende macht te doen optreden.

Was het in de dagen der oude Heidenwereld een door niets te stuiten streven om aan geheel het leven een heilig karakter te verleenen, en den menschen als priester der goden te laten optreden, thans helt men veeleer naar het tegenovergestelde uiterste over. Evenals wij, Christenen, keert men zich in de toonaangevende wereld thans in den meest volstrekten zin tegen het afgodsbeeld, maar met dit principieel verschil, dat de Christen zich van het veelgodendom afkeert, om zich eeniglijk in volstrekt den zin aan den Drieenigen God toe te wijden, terwijl omgekeerd de aan het geloof ontkomen wereld, zoo bestial als 't slechts kan, zich juist tegen dit Christelijk geloof keert, om eigen grootheid en glorie in de verheffing van den menschen te zoeken, en er steeds meer op bedacht te zijn, om niet alleen het Christelijk element, maar al spoedig alle religieuze bestanddeel uit onze denkwereld uit te bannen. Tot op zekere hoogte kan men zelfs zeggen, dat de huidige ontkennende wereld zich er op toelegt, om veeleer in bekende gedachten en voorstellingen uit de oude Heidenwereld weer te doen optreden, om, kon 't, juist daardoor de eens zoo machtige heerschappij van het Christelijk element te onderdrukken. Niemand zal 't

in die ongelooften kringen u euveld duiden, zoo ge eere geeft zelfs aan een zondige kunstwereld; doch wat men niet in u duidt, maar laterend en kwetsend in u te keer gaat, is uw nog altoos hechten aan de ere van den Christus, om in den Christus den Almachtige te blijven aankleven. Men wil de Christelijke religie niet meer, en poogt in de onderdrukking van de Christelijke Religie steeds meer alle Godsvereering te ontzenuwen. Het komt steeds meer tusschen God en menschen te staan, en nu biedt de wereld u steeds meer de klare en duidelijke antithese aan, dat ge 't met de wereld meegaat en voor de ere der wereld almeer alle religie doet wijken, oftewel, dat ge met alle belijders saam het kloek en beslist tegen dit Humanisme opneemt, om voor den Christus als uw Messias, desnoods, zoo het moet, den martelaarsdood te sterven.

De aloude tegenstelling tusschen het Heidendom en de religie van Israël wordt hierdoor gestadig verzwakt. Het kan en zal niet meer zijn de aloude tegenstelling tusschen een te eenzijdig zich aan veelzijdige religie overgeven, maar heel anders de geheele nieuwe tegenstelling, dat 't staan zal tusschen eenzijdig steeds reiner en rijker Religie, en anderzijds een uitbanning van alle Godgedachte, om zich eeniglijk en onvoorwaardelijk in de hoogheden van den menschen te verlustigen. In de dagen der Profeten sprak als allebeheerschende tegenstelling de dienst der Heidenische afgoden, en daartegenover de aanbidding in Israël van den eenigen waren God. Thans daarentegen moet al wat met Religie samenhangt, en vooral alles wat door Religie beheerscht wordt, niet slechts zijdelings worden bestreden, maar openlijk, en zonder eenigen schijn zelfs te ontzien, van allen kant op de meest stellige wijze worden aangevalen. Vroeger heerschten er ook tusschenoostanden, doch juist hieraan is thans een einde gekomen. Gij zoudt als nu kinderen en nakomelingen zult rechtstreeks voor de alles beheerschende keuze gesteld worden, of ge als creatuur in het aanblijven van het Goddelijke, en dan in dat Goddelijke geheel en eeniglijk van den Christus, loof opgaan, dan wel of ge met de Godverloochende wereld den menschen tot steeds hooger positie zult opheffen, tot ten slotte van God niet meer gesproken wordt, en alleen de menschen wordt aangebeden en verheerlijkt.

Dr. A. K.

Amsterdam, 7 Mei 1920.

Naar het schijnt bestaat bij sommigen nog altoos het misverstand, alsof we wilden, dat al de verbeteringen, die we voor ons kerkelijk leven noodig achten, reeds op de eerstvolgende Synode aan de orde gesteld en tot stand zouden gebracht worden.

Dat dit onze bedoeling niet is, behoort wel nauwelijks gezegd te worden. Wanneer men zijn huisheer wijst op allerlei verbeteringen, die noodzakelijk in zijn huis behooren aangebracht te worden om het in overeenstemming te brengen met wat onze tegenwoordige tijd als eischen aan een goede woning stelt, dan wil dit nog niet zeggen, dat men daarom van hem verlangt, dat hij in allerlei timmerman, metselaar, loodgieter, smid, behanger enz. zal laten aanrukken, om aan al deze desiderata te voldoen. Men weet, dat de huisheer rekening zal moeten houden met de kosten en dat de bouw en restauratie slechts geleidelijk zal kunnen geschieden. Het aller-noodzakelijkste zal eerst moeten worden afgedaan en het minder noodzakelijke kan nog wachten. Maar toch zal het goed zijn, dat van meet af duidelijk wordt uitgesproken, welke verbeteringen in het algemeen noodig zijn. Niet omdat men gemeenlijk van zijn huisheer wil moet vragen om ook maar een deel gedaan te krijgen, maar omdat het verbeteringsplan in zijn geheel moet kunnen worden overzien en daarmede van meet af bij de uitvoering rekening moet worden gehouden.

Zoo nu is het ook hier. Het kerkelijk huis, dat we bewonen, is niet in onzen tijd gebouwd, maar bestaat reeds meer dan drie en een halve eeuw. Op zich zelf levert dit geen bezwaar op. Er zijn, ook in den letterlijken zin genomen, huizen, die drie eeuwen oud zijn en die nog wel zoo hecht zijn als de revolutiebouw van onze dagen. Het fundament van ons kerkelijk huis is nog vast en stevig, de muren vertoonen nog geen scheuren, en het dak laat geen regenwater door. Degenen die ons zouden willen bewegen om dit weldoortimmerde en hechte huis te verlaten, alleen omdat het zoo oud is, en over te gaan naar een van de luchtig gebouwde en onsoliditeit huizen van onzen tijd, omdat dit zoo nieuw is, kloppen dan ook tevergeefs bij ons aan. Het vaderlijk erfdiel willen we bewaren; de heelijke belijdenis in onze Formulieren van Eenigheid neergelegd; de organisatie en instelling van ons kerkelijk leven, waarvan de Kerkenorde ons de grondlijnen geeft, en de inrichting van onze erediensten, zoals die in onze liturgische formulieren ons is geschenken, dat alles willen we handhaven, niet uit een verkeerd conservatisme, maar omdat we gelooven, dat 'n de belijdenis en de organisatie onzer Kerken 'n die inrichting van onze erediensten het zuiverst beantwoordt aan den eischen van Gods Woord.

Maar even beslist als we dit uitspreken, om elk misverstand te voorkomen, dient toch ook te worden ingezien, dat verbetering, uitbouw of hoe men het noemen wil, noodig is. Onze kerkelijke ontwikkeling heeft niet een halve eeuw, maar bijna drie eeuwen stilgestaan, omdat na de Dordtsche Synode geen nationale Synode meer is saamgekomen. Waar anders de gezonde ontwikkeling van het kerkelijk leven vanzelf meebrengt, dat er door de Nationale Synodes succesieel verbeterd wordt wat verbetering behoeft, is ons kerkelijk leven door de despotie der Overheid eeuwen lang stil gezet. Hoeveel dogmatische geschillen na de Dordtsche Synode onze Kerken ontroerd hebben, tot een beslissing over deze vraagstukken kon men niet komen, omdat een Nationale Synode ontbrak. Een vaste Kerkenorde, die voor alle onze Kerken gold,

hadden we niet eens, en de ernstige bezwaren, door mannen als Voetius tegen onze Kerkenorde ingebracht, vonden geen gehoor. Wat onze liturgie betreft, hadden we zelfs geen officiële tekst en drukten de boekverkoopers den tekst af naar eigen willekeur. Er is dan ook geen scherper tegenstelling denkbaar, dan wanneer men het rijke leven onzer Kerken van de eerste Synode te Emden tot de laatste te Dordt vergelijkt met wat daarna gevolgd is, toen een algeheele stagnatie intrad en het alles bleef bij het oude, totdat tenslotte Koning Willem I met ruwe hand ingreep en onze Kerken een nieuwe organisatie schonk, maar die geheel in strijd was met onze Gereformeerde beginselen.

Dat onze Kerken na bange worsteling dit nieuwmodische huis verlieten en tot het oude huis onzer vadersen zijn weergekeerd, was haar roeping en plicht. De aansluiting aan ons glorieus verleden moest weer plaats vinden. De historische lijn, die in 1816 was afgebroken, moest weer opgezocht worden. We zouden onzen naam van Gereformeerde onwaardig zijn geweest, wanneer we anders hadden gehandeld.

Maar terugkerend tot dit huis onzer vadersen, mochten we toch, bij al onze bewondering voor de degelijkheid van hun bouw, niet vergeten, dat de tijden veranderd waren en we met repressatie niet konden volstaan. De afgebroken draad moest weer worden opgezocht, niet om daarbij stil te staan, maar om met vaste schreden voort te gaan. Er moest niet alleen restauratie wezen van hetgeen in puin lag, maar ook een uitbouwen naar den eischen van onzen tijd.

Voor dien om- en uitbouw hebben we de lijnen getrokken; we wezen aan, waar het oude verbetering behoefde en hoe dit geschieden moest naar onze overtuiging. En we zijn dankbaar, dat deze roepstem nietdestemmenroependen inwendig schijnt, maar weerklinkt in onze Kerken vond en nu reeds van meer dan eene Classis het bericht kwam, dat ze althans een deel van dit plan overnam en naar de Generale Synode wilde zenden.

Dat er aanvankelijk bij enkele overbezorgde broeders zeker wantrouwen viel waar te nemen en een enkele zelfs aan de alarmklok trok, was niet zoo onbegrijpelijk. Deels droeg daaraan schuld het conservatisme, dat altoos in de Kerk zoo machtig is, deels ook de ietwat onbesuisde critiek der jongeren, die meer revolutionair dan opbouwend te werk gingen. Maar een enkel orgaan nu daargelaten, ziet men reeds dat onze kerkelijke pers tot meer bezinning komt. Men geeft reeds toe, dat er verbetering mogelijk en noodzakelijk is. En zelfs tracht men al den weg aan te wijzen, waarlangs de verbetering kan bereikt worden. Dat daarbij critiek wordt uitgeoefend op onze voorstellen schaaft niet. Veeleer kan deze critiek dienen om den juiststen weg te vinden en aldus den arbeid der Synode voorbereiden.

Dat de Synode reeds thans op elk punt de gewenschte veranderingen zal aangebrengen kunnen, wordt wel door niemand gedacht en is ook onze bedoeling nooit geweest. Niet alleen omdat het agendum der Synode daarmede veel te overladen zou worden, maar omdat een Synode dien arbeid niet zelf verrichten kan. Haastige speed is zelden goed. Onze bedachtzame Hollandse aard heeft van zulk een overijden arbeid een aangeboren afkeer. We gaan niet over één nacht ijs. En er zal heel wat water in den Rijn moeten verlopen voordat ook maar een deel van dit werkplan voltooid zal wezen.

Waar het thans alleen op aankomt is, dat van onze Kerken zelf op de Generale Synode de aandrang uitga om deze vraagstukken, die voor ons kerkelijk leven van zooveel belang zijn, in ernstige studie te nemen, zodat er deputaten kunnen worden aangewezen, die de volgende Synode van advies dienen. Hoe voortreffelijk het is, dat de pers over deze vraagstukken haar meening zegt, toch blijft deze voorlichting altoos eenzijdig. Eerst wanneer in een commissie de verschillende meningen zich kunnen uiten, argument tegenover argument kan worden gesteld, en de poging kan worden beproefd om tot een eenparige conclusie te komen, kan de voorbereiding van deze vraagstukken doel treffen.

Of de Synode nu tegelijk al deze vraagstukken, die thans aan de orde worden gesteld, aan deputaten ter studie zal opdragen, is een vraag van practisch beleid. Het kan zijn, dat de Synode eerst een paar dezer vraagstukken zal willen afhandelen, om eerst daarna tot de andere over te gaan. Maar hoe men hierover ook denke, de hoofdzaak is, dat de Synode gelegenheid krijgt om over deze vraagstukken zich uit te spreken. En dat kan alleen wanneer deze vraagstukken langs den kerkelijken weg bij haar aangehangen worden gemaakt.

Dat de Kerken daarbij niet al te zeer in bijzonderheden moeten afdalen en niet als 't ware aan de Synode al bij voorbaat hebben voorschrijven, wat zij al dan niet behandelen mag, spreekt vanzelf. Daardoor zou de vrijheid der Synode te veel aan banden worden gelegd. Hoe minder gepreciseerd de voorstellen daarom zijn, hoe veel beter het is.

De sociale quaestie.

Naar aanleiding van wat we onlangs schreeven over de neutrale vakorganisatie vraagt men ons, of een lidmaat der Gereformeerde Kerk, die de Christelijke vakorganisatie heeft verlaten om zich bij een neutrale aan te sluiten, mag toegelaten worden om de vragen te beantwoorden, die in het Formulier van den Doop aan de ouders gesteld worden?

Hoewel we gaarne aan het verzoek van

den Kerkeraad die voor dit geval staat, willen voldoen om daarop publiek een antwoord te geven, is de vraag zelf ons niet duidelijk, omdat er op zichzelf geen verband bestaat tusschen het lidmaat zijn van een neutrale vakorganisatie en het beantwoorden van de vragen bij den kinderdoop. Wanneer een vader toonde zijn kinderen onchristelijk op te voeden, zodat de belofte door hem afgelegd, niet door hem werd nagekomen, zou de vraag kunnen opkomen, of men zulk een vader nog langer de bedoelde belofte kon laten afleggen, omdat elk vertrouwen in deze belofte dan zoek zou wezen. Maar uit het feit, dat iemand een neutrale vakorganisatie verkiest boven een Christelijke, volgt niet, dat hij daarom de opvoeding van zijn kinderen niet in christelijken geest zal leiden.

Het weigeren om iemand toe te laten de doopvragen te beantwoorden, kan eigenlijk alleen geschieden, wanneer zulk een lidmaat onder censuur is gesteld. Maar het zou al zeer zonderling wezen, wanneer men iemand wel toeliet ten Avondmaal en hem dus als geloovige erkende, maar daarentegen bij den doop zijner kinderen weigerde hem als doopgetuige toe te laten. De grond toch, waarop de Kerkeraad zou kunnen weigeren om iemand bij den doop zijner kinderen te laten optreden, kan alleen zijn, dat men hem niet langer als „geloovige“ erkent.

De vraag zou derhalve in dezen vorm moeten gesteld zijn: of men iemand, die aldus handelt, nog langer als geloovige kan beschouwen. Oordeelt de Kerkeraad dit niet te kunnen doen, dan moet zulk een lidmaat geconsueerd worden, en uit de censuur volgt dan van zelf, dat hij niet bij den doop kan optreden. De censuur raakt toch niet alleen het Avondmaal, maar ook den doop. Maar zoolang iemand niet geconsueerd is, erkent de Kerkeraad hem als geloovige en heeft hij het recht om de doopvragen te beantwoorden.

Of nu in een dergelijk geval de Kerkeraad censuur heeft uit te oefenen is een vraag, die niet in het algemeen is uit te maken. Het hangt af van bijkomende omstandigheden. Een algemeene regel is daarvoor niet te geven.

Herzieningsvoorstellen.

Inzake de herziening van onze Belijdenisschriften nam de Classis Leeuwarden het volgende besluit:

Voorop stellende, dat de drie Formulieren van Eenigheid als accoord van kerkelijke gemeenschap naar de Woorden Gods en als authentieke stukken van historische waarde, onverzwakt gehandhaafd moeten blijven; doch in aanmerking nemende:

a) dat er belangrijke artikelen der belijdenis zijn, met name die handelen over de H. Schrift (II-VII), over welke den laatste tijd in onze kerken ernstige discussie opkwam en zelfs conflict is gerezen;

b) dat onder den invloed der historische ontwikkeling van het kerkelijk leven ook andere artikelen, met name die over het onderscheid en de merktekenen der ware en valsche kerk (XXIX) en die over het ambt der Overheid (XXXVI) niet meer op de hoogte zijn van de behoeften der tijden, en ook niet altijd duidelijk en volledig meer het gevoelen der kerken vertolken betreffende de eenheid en de pluriformiteit der kerk, de verhouding van Kerk en Staat en de tegenstelling van de soevereiniteit Gods met de dusgenaamde Volks- en Staatsovereiniteit;

c) dat onze tijd getuige is geworden van het opkomen van nieuwe en het weder opleven van oude dwalingen (theosofie, spiritisme, christen-science, sabbatisme, adventisme, etc.), die ook onze kerken bedreigen, en voorts hier en daar ook in de levenspraktijk tekenen zijn op te merken (bijv. in schouwburg- en bioscoopbezoek en dergelijke) van uitschieting der grenzen tusschen kerk en wereld, en neiging tot wereldlijkvoormigheid;

dringt er bij de e.k. Part. Synode van Friesland (N. ged.) op aan, dat zij de Gen. Synode verzoeke:

1. de noodige voorbereidende maatregelen te treffen, om te komen tot een duidelijker omschrijving van wat onze kerken belijden;

a) omtrent de inspiratie en het gezag der H. Schrift;

b) omtrent de eenheid en de pluriformiteit der kerk;

c) omtrent het gezag en de taak der Overheid;

2. tegen bovengenoemde dwalingen en aangeide neigingen een welbepaalde tegenwoordigheid te doen uitgaan.

Tevens stelt zij voor, de Gen. Syn. te verzoeke:

1. Het thans bij onze kerken in gebruik zijnde formulier van huwelijksbevestiging al dus te herzien, dat, met behoud van den Schriftuurlijken inhoud, in den vorm meer rekening gehouden wordt met het christelijk karakter van het huwelijk en het bovendien, door het aanduiden van eenige wijzigingen, beter voorziet in de huwelijksbevestiging van meerbejaardden;

2. ter hand te nemen de bezorging van een beknopt formulier ten gebruik bij het afleggen van geloofsbelijdenis;

3. het initiatief te nemen tot het opstellen van een leerboekje in aansluiting aan den Catechismus en geschikt voor het gebruik op de catechisaties in onzen tijd.

Evenzoo deed de Classis Hallum:

De classis Hallum stelt aan de Part. Syn. voor, de Gen. Syn. te verzoeke, maatregelen te nemen, om te komen:

a. tot een vernieuwd en voortgezet belijden, overeenkomstig de behoefte van den tegenwoordigen tijd, met dien verstande, dat de kerken zich opmaken, om tegenover het ongelooft en de dwalingen van dezen tijd de waarheid Gods opnieuw uit te spreken;

b. met name tot een leerboek voor de jeugd, hetwelk zoo wat vorm als inhoud betreft, meer berekend is op den strijd des geloofs, zoals die thans door het zaad der gemeente moet gestreden worden;

c. tot een bedachtzame herziening van Kerkenorde en liturgie, met name om de mede-

werking der gemeente en het ambt der geestelijken tot meerdere ontwikkeling te brengen.

Geen gunst maar recht.

XVIII.

Hoewel de Nationale vergadering in 1798 besloten had, dat na drie jaren de betaling van alle tractementen en pensioenen door den Staat zou ophouden, de geestelijke goederen, waaruit de tractementen betaald werden, in een nationaal fonds voor onderwijs en armverzorging zouden worden overgebracht en de gemeentelieden zelf voor het onderhoud van hun predikanten zouden zorgen, is dit besluit feitelijk een doode letter gebleven en nooit uitgevoerd. Laat men een korte onderbreking onder het Napoleonisch regement buiten rekening, dan zijn de predikantstractementen geregeld op den ouden voet uitbetaald onder de elkaar opvolgende regeringen.

De vraag is dus, op welken grond is dit geschied? Geschiedde dit op grond van de historisch verkregen rechten der Kerk of wel was dit alleen een gunst van de Overheid? Mr. Van Apeldoorn meent dit laatste, en het slot van zijn betoog dient om dit standpunt te rechtvaardigen. Daarom moet ook dit vraagstuk nog onderzocht worden.

De storm van verontwaardiging die in heel het land opstak tegen de besluiten der Nationale vergadering, het protest van meer dan 2000 predikanten en de praktische moeilijkheden aan de uitvoering verbonden, maakten dat de Nationale vergadering, ook na afloop van den fatalen termijn, hare besluiten niet dorst doorzetten, maar de uitvoering telkens uitstelde, tot dat eindelijk de Bataafsche republiek ineenstortte en plaats maakte voor het nieuwe regime onder Koning Lodewijk Napoleon. De geestelijke kantoren waren blijven bestaan; de predikantstractementen werden daaruit, en zelfs zeer geregeld, uitbetaald. Van een overbrengen van de geestelijke goederen in een nationaal fonds voor armverzorging en onderwijs is niets gekomen. Zelfs de verdeling van de kerkgebouwen, pastoriehuizen en daarbij behoorende goederen gaf tot zooveel strijd aanleiding, dat de staatsregeling van 1801 het besluit der Nationale vergadering weer te niet deed en bepaalde, dat ieder kerkgenootschap onherroepelijk in het bezit zou blijven van hetgeen met den aanvang dezer eeuw door hetzelfde werd bezeten. *) Zoo hebben de verschillende en zich zoo spoedig afwisselende staatsregelingen van 1795 tot 1805, wat het kerkelijk vraagstuk betreft, feitelijk weinig invloed gehad en op het bestand der geestelijke kantoren zelfs in het geheel niet. Alles bleef bij het oude, trots de bepalingen van het revolutionair bewind.

Eerst door Koning Lodewijk Napoleon is een nieuwe regeling in het leven geroepen, en aangezien deze regeling, althans ten deele, ten grondslag ligt aan de bepalingen van onze Grondwet, is het vooral van belang na te gaan, wat deze regeling bedoelde en hoe daardoor de rechtspositie der Kerken werd.

Wanneer men gewoonlijk aanneemt, dat deze nieuwe regeling uitging van of zich grondde op de besluiten der Nationale Vergadering van 1789, zodat deze besluiten ook door het nieuwe bewind nog als van rechtskracht werden beschouwd, dan is dit stellig onjuist. In de nieuwe regeling wordt naar de besluiten der Nationale vergadering nergens verwezen; er wordt van deze besluiten zelfs met geen woord gewag gemaakt; en op het belangrijkste punt, de betaling der tractementen, is deze regeling juist lijnrecht in strijd geweest met de beslissing door de Nationale Vergadering genomen.

Bij decreet van 2 Aug. 1803 bepaalde de Koning, dat de kerkgebouwen en de daarbij behoorende fondsen verdeeld moesten worden onder de aanhangers der verschillende gezindheden op één plaats. In dit opzicht heeft de Koning zeer zeker hetzelfde standpunt ingenomen als de Nationale vergadering, die het evenzeer billijk achtte de kerkgebouwen en pastoriehuizen onder de verschillende gezindheden te verdeelen, maar daaruit volgt niet, dat dit Koninklijk besluit zich grondde op of strekte om de uitvoering te zijn van wat de Nationale vergadering te dien opzichte besloten had. Niet alleen, dat daarvan in het Koninklijk besluit met geen woord sprake is, maar ook rechtens zou dit onmogelijk wezen, aangezien het besluit der Nationale vergadering feitelijk reeds was te niet gedaan, gelijk we zagen, door de Staatsregeling van 1808, die de voorgeschreven verdeling had opgeheven en bepaald had, dat de verschillende kerkgebouwen enz. onherroepelijk in het bezit zouden blijven van wat zij bij den aanvang dezer eeuw hadden bezeten. Waaraan de Koning de bevoegdheid ontleende om desniettemin toch de verdeling der kerkgebouwen onder de verschillende gezindheden te gelasten, moge twijfelachtig zijn 3), maar in geen geval kan de grond ontleend worden aan de besluiten der Nationale vergadering van 1789, die te niet waren gedaan.

Hetzelfde geldt evenzeer ten opzichte van het tweede besluit van den Koning om de goederen, die dusver bij de geestelijke kantoren in bewaring waren, over te brengen naar 's Lands kas en in de amortisatiekas te storten. Wanneer Mr. Van Apeldoorn beweert, dat de Koning ook hierbij niet anders deed dan de in 1798 getrokken consequentie van het standpunt van scheiding tusschen Staat en Kerk vast te houden; dat deze goederen door de Nationale vergadering reeds nationaal waren verklaard en de Koning ze nu eenvoudig naar 's Lands kas overbracht, *) dan is ook dit niet juist. In heel de correspondentie, die tusschen den Minister en den Koning

over dit onderwerp het Koninklijk besluit wederom op een onnale vergadering onaal te verklaren, nog veel minder al ontleend om nu de naar 's Lands kas Ware het de bi thans het besluit v dering uit te vo goederen in een ap en voor armverzo worden besteed. schied. De grond, gende. In de voer wordt er op gewe financieele politiek beheeringen van de overblijfsel waren v stelsel van Souvei gewesten, te doen o ring aan de pub dragen. Daarom h meeren naar den van alle de zoog geestelijke kantoren, het gezag van hun v Souverein stonden, onder de algemeene staan, en stelde hi effecten te conver tisasiekas van het R

Van de bedoelin onteigenen en z doen veranderen, d gadering wilde, is hi Vroeger hadden d deze goederen behe tementen betaald. vereeniteit had oppe de plaats de Land Koning, was gekon westelijke beheering de beheering door zouden zij naar 's L gebracht. Het was andering van behe nister uit den niet voortvloede, dan deze goederen ten l

Geheel in overe werd dan ook beslo deren nu naar 's l overgebracht, daarte de verplichting zoo tractementen te bet gewestelijke kantore

Art. 3 van het deze zaak regelde. Het luidde toch ald

„De kerkelijke goe zijn onder de admis besturen of andere welke goederen en om aan geestelijke p hetzij geheel, hetzij zullen aan de pub ondergebracht, wel bovengenoemde beta

Er is zoolas men sprake van, dat dez eigendom worden ander doel te word tionale vergadering w dezer goederen wor gesproken; alleen o deze goederen naar de verplichtingen di selijke en gewestelij daaruit, geheel of menten te betalen, schatstak gelegd.

Dienovereenkomst zelfde Kerkelijk bes predikanten van de bij voortdurend, f van hun tracteme welke hun tot nu weest.“)

Het verband tusse de tractementen aan kanten en het overf ren uit de geestelijk schatstak kan dus. Nog duidelijker bli gende artikel bepa geestelijken van die eeredienst tot nu t Staat niet is onderh volg zullen betaald - betaling zal geschie staat van de publi toelaten.“) Er word scheid gemaakt. A dikanten wordt het De schatstak wordt j te doen. Wat de a treft, zal dit geschi genoeg voorhande dat alleen dan zin eerste geval sprake i ten, in het tweede Het recht, dat de f volgens dit besluit h op berusten, dat d lijke kantoren in 's overgebracht en de plicht was deze trac Een andere verklarin besluit niet toe.

Mr. Van Apeldo on grond, dat in d die aan de uitvaar voorafgaat, met ge wordt van een ondi krachten verkregen van onteigening de Grond voor den K hij, het belang, d den godsdienst. V door 't overbrengen 's Lands schatstak plaats gevonden, dat het eigendom der de Kerk de inkomste genoten had kracht schikking der Overh

het ambt der ge-
kkeling te brengen.

recht.

gadering in 1794
jaren de betaling
pensioenen door
n, de geestelijke
ementen betaald
onds voor onder-
zouden worden
meenteliken zelf
hun predikanten
luit feitelijk een
nooit uitgevoerd,
erbreking onder
ent buiten rekent
tractementen
voet uitbetaald
e regeringen.

ardiging die in
de besluiten
het protest van
n en de practi-
uitvoering ver-
Nationale verga-
dering wilde, is
terst doorzeten,
s uitstelde, tot
e republiek in-
voor het nieuwe
rijk Napoleon.
ren blijven be-
nonten werden
ld, uitbetaald. 1)
de geestelijke
al fonds voor
niets gekomen,
kerkgebouwen,
thoorende goe-
aanleiding, dat
het besluit der
te niet deed
rkenootschap
ou blijven van
eet eeuw door
Zoo hebben de
poedig afwisse-
1795 tot 1805,
t betreft, felte-
en op het be-
zen zelfs in het
et oude, trots
tonair bewind.
lijk Napoleon
het leven ge-
geling, althans
aan de be-
is het vooral
deze regeling
e rechtspositie

aanneemt, dat
g van of zich
der Nationale
t deze beslui-
wind nog als
schouwd, dan
leuwe regeling
der Nationale
n; er wordt
t geen woord
grijpste punt,
ten, is deze
trijd geweest
le Nationale

808 bepaalde
ouwen en de
erleed moes-
gers der ver-
ne plaats. In
g zeer zeker
nen als de
het evenzeer
a en pastorie-
gezinsheden
blgt niet, dat
vondde op of
zijn van wat
dien opzichte
t daarvan in
geen woord
s zou dit on-
t besluit der
e reeds was
gen, door de
de voorge-
geheven en
ende kerkge-
ten het bezit
den aanvang
Waarvan de
nde om des-
deeling der
hijllende ge-
twijfelachtig
in die grond
esluiten der
'89, die te

ten opzichte
den Koning
ij de geeste-
aren, over
as en in de
lanner Mr.
Koning ook
de in 1798
t standpunt
n Kerk vast
en door de
onaal waren
t eenvoudig
dan is ook
apondentie,
len Koning

over dit onderwerp gevoerd is en die aan
het Koninklijk besluit is voorgegaan,
wordt wederom over het besluit der Na-
tionale vergadering om deze goederen na-
tionaal te verklaren, geen woord gerept en
nog veel minder aan dit besluit het recht
ontleend om nu deze goederen metterdaad
naar 's Lands kas over te brengen.
Ware het de bedoeling geweest, om
thans het besluit van de Nationale verga-
dering uit te voeren, dan hadden deze
goederen in een apart fonds saamgevoegd
en voor armenzorg en onderwijs moeten
worden besteed. En juist dat is niet ge-
schied. De grond, waarop deze overbreng-
ing geschiedde, was dan ook een geheel
andere. In de voordracht van den Minister
wordt er op gewezen, dat het doel van de
financiële politiek was de verschillende
beheerlingen van de penningen, welke een
overblijfsel waren van het oude foederatieve
stelsel van Souvereiniteit der bijzondere
gewesten, te doen opheffen en deze beheer-
ing aan de publieke schatkist over te
dragen. Daarom had hij ook doen infor-
meeren naar den staat der eigendommen
van alle de zoogenaamde kerkelijke en
geestelijke kantoren, welke te voren onder
het gezag van hun voormaligen provinciale
Souverein stonden, doch alsnu vanzelf
onder de algemeene beheering der financiën
staan, en stelde hij daarom voor al deze
effecten te converteren en aan de amos-
tatiekas van het Rijk toe te voegen.

Van de bedoeling om de goederen te
ontgeuen en ze van bestemming te
doen veranderen, zooals de Nationale ver-
gadering wilde, is hier derhalve geen sprake.
Vroeger hadden de soevereine gewesten
deze goederen beheerd en daaruit de tracte-
menten betaald. Nu de gewestelijke souve-
reiniteit had opgeheven en daarvoor in de
plaats de Landssovereiniteit van den
Koning was gekomen, behoorde de ge-
westelijke beheering plaats te maken voor
de beheering door het Rijk, en daarom
zouden zij naar 's Lands kas worden over-
gebracht. Het was dus veel meer een ver-
andering van *beheer*, dat volgens den Mi-
nister uit den nieuwen staat van zaken
voortvloeide, dan een confiscatie van
deze goederen ten bate van het Land.

Geheel in overeenstemming daarmede
werd dan ook besloten, dat waar deze goe-
deren nu naar 's Lands schatkist werden
overgebracht, daartegenover aan de schatkist
de verplichting zou worden opgelegd de
tractementen te betalen, die dusver uit de
gewestelijke kantoren betaald worden.

Art. 3 van het Koninklijk besluit, dat
deze zaak regelde, zegt dat uitdrukkelijk.
Het luidde toch aldus:

«De kerkelijke goederen en fondsen, welke
zijn onder de administratie van plaatselijke
besturen of andere publieke beheering en
welke goederen en fondsen thans strekken
om aan geestelijke personen het tractement,
hetzij geheel, hetzij gedeeltelijk, te betalen,
zullen aan de publieke schatkist worden
ondergebracht, welke daarentegen niet de
binnenkomende betalingen worden belast.»
Er is zooals men ziet in dit besluit geen
sprake van, dat deze goederen tot nationaal
eigendom worden verklaard om tot een
ander doel te worden bestemd, zooals de Na-
tionale vergadering wilde. Over den eigendom
dezer goederen wordt in dit besluit zelfs niet
gesproken; alleen over het overbrengen van
deze goederen naar 's Lands schatkist. En
de verplichtingen die vroeger op de plaat-
selijke en gewestelijke kantoren rustten, om
daaruit, geheel of gedeeltelijk, de tracte-
menten te betalen, wordt nu op 's Lands
schatkist gelegd.

Dienovereenkomstig werd dan ook in dit
zelfde Koninklijk besluit bepaald, dat «de
predikanten van de Hervormde godsdienst,
bij voortdurend, in het genot blijven
van hun tractement en de inkomsten,
welke hun tot nu toe zijn toegezegd ge-
weest.»
Het verband tusschen dit toekennen van
de tractementen aan de Hervormde predi-
kanten en het overbrengen van de goe-
deren uit de geestelijke kantoren naar 's Lands
schatkist kan dus niet betwijfeld worden.
Nog duidelijker blijkt dit, waar in 't vol-
gende artikel bepaald wordt, dat ook de
geestelijken van die gezinsheden, welke
eredienst tot nu toe ten koste van den
Staat niet is onderhouden geweest, bij ver-
volg zullen betaald worden, maar dat deze
betaling zal geschieden naar mate dat de
staat van de publieke schatkist zulks zal
toelaten.» Er wordt dus een scherp onder-
scheid gemaakt. Aan de Hervormde predi-
kanten wordt het tractement verzekerd.
De schatkist wordt gelast de uitbetalingen
te doen. Wat de andere gezinsheden be-
treft, zal dit geschieden, wanneer er geld
genoeg voorhanden is. Een onderscheid,
dat alleen dan zin heeft, wanneer in het
eerste geval sprake is van verkregen rech-
ten, in het tweede geval van een gunst.
Het recht, dat de Hervormde predikanten
volgens dit besluit hebben, kan alleen daar-
op berusten, dat de goederen uit de geeste-
lijke kantoren in 's Lands schatkist waren
overgebracht en de schatkist daarom ver-
plicht was deze tractementen uit te keeren.
Een andere verklaring laat dit Koninklijke
besluit niet toe.

Mr. Van Apeldoorn bestrijdt dit echter
op grond, dat in de Koninklijke verklaring,
die aan de uitvaardiging van dit besluit
vooraafging, met geen woord gesproken
wordt van een ondersteuning der Kerken
krachtens verkregen recht of op grond
van onteigening der geestelijke goederen.
Grond voor den Koning was alleen, zegt
hij, het belang, dat de maatschappij heeft bij
den godsdienst. Voorts beweert hij, dat
door 't overbrengen van deze goederen naar
's Lands schatkist geen onteigening had
plaats gevonden, daar deze goederen nooit
het eigendom der Kerk zijn geweest en
de Kerk de inkomsten dezer goederen alleen
genooten had krachtens een gunstige be-
schikking der Overheid.»

Wat het laatste argument betreft, zoo
hebben we reeds aangevoerd, dat dit niet
juist is, en behoeven we daarop niet nader
in te gaan. Het gaat thans alleen om de
vraag, of de opvatting van Mr. Van
Apeldoorn van het Besluit van 1808
juist is.

En dan zij hier opgemerkt, dat Mr. Van
Apeldoorn o. i. veel te veel hecht aan deze
verklaring, die aan het Besluit vooraafging.
De Koning was Roomsche. Dat hij daarom
liever zweeg van de historische verkregen
rechten van de Hervormde of Gerefor-
meerde Kerk spreekt van zelf. Zijn doel
was om de staatscontracten ook tot de
andere gezinsheden, met name de Room-
sche Kerk, uit te breiden, en waar hiervoor
geen historische rechten waren aan te
voeren, moest hij wel op den voorgro-
nd stellen, dat deze staatsubsidiëering in het
belang van het land was. Had de Koning
met historisch verkregen rechten geen
rekening willen houden, maar alleen,
zooals Mr. Van Apeldoorn meent, uit het
oogpunt van doelmatigheid de geestelijken
willen bezoldigen, dan had hij in dit Be-
sluit een staatscontract met alle geeste-
lijken moeten toekennen zonder onderscheid.
Juist dat echter doet hij niet. Aan de
Hervormde predikanten wordt verzekerd,
dat zij bij voortdurend in het genot van
hun tractement zullen blijven; de geeste-
lijken van andere gezinsheden zullen tracte-
ment ontvangen als er geld genoeg is. Op
welken grond deze onderscheiding ge-
maakt wordt, geeft Mr. Van Apeldoorn niet
aan. Die grond kan niet zijn de doelmatig-
heid of 's Lands belang, want alle god-
sdiensten waren nu voor den Staat gelijk.
Evenmin kan de grond wezen, dat de
Koning zelf een bijzondere voorkeur voor
de Hervormde Kerk gevoelde, of deze in
't belang van 't land het hoogst stelde,
want de Koning was Roomsche. De grond
kan dus alleen zijn, dat bij de Hervormde
predikanten sprake was van een *recht*, dat
de bedienaren der andere kerkgenootschap-
pen niet konden doen gelden. En dat
recht school juist daarin, dat de geeste-
lijke en kerkelijke goederen, die vroeger
voor deze predikanten dienden, in 's Lands
schatkist waren overgebracht.

Het is dan ook eigenaardig, dat Mr. van
Apeldoorn, die het Koninklijk besluit vrij
uitvoerig weergeeft, juist de ééne alles zeg-
gende zinsrede weglaat, n. l.: dat de Schat-
kist, die deze goederen ontving, daarentegen
niet de uitbetaling dezer tractementen
werd belast.

H. H. K.

- 1) VAN BEUNINGEN, Het Geestelijk Kantoor van
Delft blz. 226.
2) t. a. p. blz. 224.
3) H. H. DE SAAVANIN LOHMAN a. w. blz. 213.
4) a. w. blz. 21.
5) VAN BEUNINGEN a. w. blz. 301.
6) Van Beuningen a. w. blz. 312 Art. 3.
7) Van Beuningen a. w. blz. 311 Art. 1.
8) Van Beuningen a. w. blz. 312 Art. 2.
9) a. h. w. blz. 20.

Kootwijks Scholen

In hartelijken dank ontvangen van den heer
H. Bouman, Hoofd der Chr. School te Ron-
veen f 10.

Ds. J. H. HOUTZAGER, Voorzitter.
Arnhem, Velperweg 88.

Leestafel.

1. H. H. MIDDEL, GODSMENIGVULDIGEREDDINGEN.
Tiende druk. — Leiden, Buurman en de Kler.
Dit boekje is een autobiographie.
Ds. MIDDEL, die als Christelijk-Gereformeerd
predikant van WOLFFHARTSDIJK in ZEELAND,
overleed, beschrijft er zijn eigen leven in en
zijn doet dit onder het aspect van „Gode menig-
vuldige reddingen uit de grootste noodden“.

Geboorn in 1802 te Oude Pekela en emeritus
geworden in 1882, stierf hij in 1883.
Als de schrijver zelf, die, vóór hij in 1864
te WOLFFHARTSDIJK kwam, te GORKUM,
MIDDELBURG, DEVENTER en ARNHEM predikant
was geweest, in den kring der Christelijk-
Gereformeerden geliefd en bij de ouderen nog
niet vergeten, heeft deze autobiographie, na
kerkelijk goedgekeurd door de V. D. M. C.
STREKTER en ADR. DE BAUNKE in 1866 te
zijn verschenen, vele drukken beleefd. Reeds in
1869 kwam, met een naschrift, in den vorm
van 'n brief „Aan een Vriend“, de 3e en nu
onlangs gaf de Leidsche Firma er een tienden
druk van.

Ik ben de heeren BUURMAN en DE KLER
dankbaar, dat zij dit gedaan hebben, en nog
meer, dat zij het ter aankondiging aan de
HERAULT hebben toegezonden, want dit boekje,
waarvan de lezing mij zoo groot genoegen
heeft gegeven, kende ik tot dusver niet.

Het werkje dient zich aan als: „Eenvoudig
Verhaal“ en zoo is het ook.

Op een wijze, die in niets aan het opzettelijke
en aanstellerige doet denken, vertelt de grijzaard
er zoo heel natuurlijk, ik zou bijna zeggen
kinderlijk, zijn leven in.

In het Voorwoord schreef Ds. MIDDEL, hij
was toen 64: „Dikwerf aangezocht zijnde om de
wegen des Heeren met mij gehouden, in geschrift
te stellen, ten einde die onder de werking des
Heiligen Geestes voor anderen nuttig te doen
zijn, zoo kon ik jaren lang hietoe niet besluiten“.

Hij vreesde.

Ik kan mij dit begrijpen, want nu ik hem
uit zijn boekje heb leeren kennen, kan ik me
zoo indenken, dat zich bij hem aan het denk-
beeld der in-schrift-stelling de gedachte verbond
van mooi-doenerij met zichzelf en, dat hem toen
de lust aan die in-schrift-stelling verging.

En dit pleit voor zijn nauwgezetheid, al dunkt
mij de nadere omschrijving van die vrees, dat
(zijn) doofvriend, te weten (zijn) vuil, stinkend
eigen ik, er niet gemakkelijk uit te houden zou
zijn, — wijl deze ontziende bijvoegsels op het
„ik“ of wilt ge, de „persoonlijkheid“, van 'n zoo
begrensdigde als deze mensch, al is ook hij van
zijn nog inwonende zonde, en daarmede ook
van zijn zelfzucht eerst in zijn sterven afgekomen,
niet meer toegankelijk waren, — uit zielkundig
en leerstellig oogpunt, vrij bedenkelijk.

Dan hoe dit zij, wij mogen bij wezen, dat
Ds. MIDDEL zijn vrees te boven is gekomen,
want onder het beding dat hij stelde, „de werking

des Heiligen Geestes“, kan de lezing van dit
geschrift, waarin hij vertelt van 's Heeren wegen
met hem gehouden“, aan Gods kinderen ook
nog in onze dagen ten goede komen.

Het gaat toch in dit boekje om niets minder
dan wat men noemt „de leidings Gods“, en
waaronder dan die door „lijden“ bovemaan staan.
Van dit leiden door lijden met zijn menig-
vuldige uitredingen, maar ook met de zeg-
eningen, die het voor hem afwierp, is het leven
van Ds. MIDDEL zoo vol geweest. Van „menig-
vuldige“ uitredingen spreekt onze auteur en
daartoe rekent hij dan niet alleen de geheel
gewone, maar ook de „wonderbare“. En als hij
van die laatste vertelt, doet hij het zoo onop-
gesmukt, dat, wie aan Gods zeer bijzondere voor-
zienigheid geloof, hoe buitengewoon ze hem ook
voorkomen, aan haar gebeurd-zijn niet twijfelt.

In zijn HET CHRISTELIJK LEVEN schreef de
nu onlangs overleden hoogleraar P. D. CHAN-
TEPIER DE LA SAUSSAYE, in den lezenswaardigen
over LEIDINGEN GODS: „Zeer is het te verwon-
deren, dat vele wetenschappelijke Schrijvers over
moraal zoo weinig over lijden zeggen, wel over
„quaesties“ als pessimisme, theodicee, maar de
beteekenis van lijden voor 't leven laten zij aan
dichters en praktische moralisten.“

De opmerking is even juist als omzichtig,
want wel van vele doch niet van alle weten-
schappelijke schrijvers over moraal geldt zij.
Nu is Ds. MIDDEL zeker niet bij de wetenschap-
pelijke schrijvers over moraal onder dak te
brengen, doch door wat hij, naar aanleiding van
Gode menigvuldige reddingen in zijn eigen leven,
schrijft, toont hij zich een lang niet onverdienstelij-
ke „practische moralist“.

Maar dit is het niet alleen waarom wij hij
mogen zijn, dat Ds. MIDDEL zijn vrees om me-
moires te schrijven, te boven is gekomen.

Het boekje toch heeft naast zijn betekenis,
voor, wat ik zou willen noemen, de praktijk of
de beoefening der godzaligheid, nog een andere
en wel een historische.

Zoo vóór als na zijn toelating tot den dienst
des Woords en der Sacramenten, zien wij
MIDDEL van 1835 af in „de Christelijke afge-
scheide, gereformeerde gemeente, en wel eerst
in die te Amsterdam“ (p. 76). In 1835 toch
werd hij tot Ouderling gekozen en toen hij zijn
woning, die hij, als meesterrecht in de ijerzaak
der heeren v. d. VLIET betrokken had, voor de
predikant v. v. RAALTE, DE COCK en BRUMMELAMP
opentelde, werd de straat gevuld met circa
twee duizend menschen, die duivelsche boosheid
uitschuiden en beraadslaagden om de lijnen te
verdelgen. (p. 77).

Op een anderen avond, dat Ds. MEERBURG
verhindert was in het kerkgebouw aan de
BLOEMGRACHT te prediken, ging Ouderling MIDDEL
voor en predikte „uit Genesis 35:1-7: Jacobs
gestaltenis onder vernieuwde verbondsmaking
met den Heere“. Het gevolg was door Gods
genade, dat dien dag talrijke gouden sieraden
in de collecte werden gevonden, en velen de
onmatige kleederpracht aflegden“ (p. 80).

„Later vond de boosheid uit om ons op te
leggen, dat geen personen in ons kerkgebouw
mochten prediken, dan zij, die in Amsterdam
domicilie hadden. Ds. H. DE COCK predikte er
en wij werden voor de rechtbank gedaagd“ (p. 81).

Doeh genoeg om te zien, dat ook MIDDEL
behoort heeft tot die vele niet-machtigen en
niet-edelen wier piëtiësch en mystiek gelintie
vroomheid en daarbij vrome ijver voor de eer
van God, hun aanspraak geeft op de erkenning,
dat met door hun zoo aandoenlijk, maar in
Gode kracht zoo moedig doorstaan lijden, het
„Christendom van groote keur“, naar eene der
meest intellectuele zonen der SCHRIDING eens
moet gezegd hebben, in ons vaderland is „gered“.

Ook aan het blijven erkennen van het daarop
aanspraak maken der Afgescheidenen, kan dit
boekje van wijlen Ds. H. H. MIDDEL ten goede
komen.

2. NEDERLANDSCHE CHRISTEN-STUDENTEN-
VERENIGING. JAARBOEKJE 1920.

Ik kom thans nog terug op de door mij in
het Nr. van verleden week, uit dit JAARBOEK
overgenomen verklaring van den Secretaris der
N. C. S. V.

Het is wel opmerkelijk, dat ook, in Noord-
HOLLANDSCH KERKBLAD, Ds. T. FERWERDA
die verklaring opnam de vorige en er in deze
week op beloofde terug te komen.

De vele aanvallen waaraan de N. C. S. V.,
in het jaar waarover het Verslag loopt, van
Gereformeerde zijde bloot stond, kan haar ver-
dienstelijke Secretaris zich volkomen verklaren
uit de tegenstelling welke tusschen die Gerefor-
meerden en zijn Vereniging bestaat.

Van Gereformeerde zijde „slegt men“, zoo schrijft
hij, „den volken nadruk op de zuiverheid der
kerk“ en terecht trekt hij daaruit het gevolg,
dat men „als grondslag van samenwerking op
religieus gebied dan ook moet vorderen over-
eenstemming in de Gereformeerde belijdenis“.

Daarentegen wordt van de zijde der N. C. S. V.
S. V. de overeenstemming als grondslag van
samenwerking op religieus gebied niet gevorderd,
omdat zij den nadruk niet legt op de zuiverheid
der leer.

Ook voor hem is alsoo die tegenstelling een
waarbij hetgeen bevestigd wordt in het eene
deel, in het andere wordt ontkend en er dus geen
derde tusschen is.

Het optreden van Gereformeerde zijde tegen
de N. C. S. V. is voor haar Secretaris dan ook,
wij men van die zijde „zoo veel jongere gerefor-
meerden in gevaar ziet“, als een bezwaar tegen
haar, „volkomen te begrijpen“.

Harerijds, zoo verklaart haar Secretaris, „kan
de N. C. S. V. „dit bezwaar, wil zij zich zelf
blijven, niet onvankelijk“.

M. a. w. ook de N. C. S. V. tracht in haar
bestaan te volharden en haar leden zouden, met
de Luxemburgers in hun volkslied, kunnen
zingen: „Wij willen blijven wat wij zijn“.

Wat de N. C. S. V. is, haar „wezen“, vindt
zij adequate uitdrukking in het latijnsche motto:
„ut omnes unum sint van THE STUDENT WORLD,
het orgaan van de WORLD'S STUDENT CHRISTIAN
FEDERATION, waartoe ook de N. C. S. V. be-
hoort. Blijkbaar denkend aan dit motto schrijft
dan ook de Secretaris van de N. C. S. V. „zij
wil en kan niet worden een specifiek gerefor-
meerde vereniging“ en „Wij kunnen als ver-
eeniging ons niet plaatsen op den streng afge-
zonderden grondslag der gereformeerden“, en ook
„De N. C. S. V. wil universeel blijven. Dat zij
allen één zijn“.

Het motief, der bij de keuze van dit, aan Joh.
17: 21. „Opdat zij allen één zijn, gelijk Gij,
Vader! in Mij en Ik in u, dat ook zij in ons
één zijn; opdat de wereld geloove, dat Gij Mij
gezonden hebt“, als motto ontleende woord dunkt
mij vrij doorzichtig. Toch achtte de Secretaris
het niet overbodig met zijn „wij willen niet uit-
sluiten, maar insluiten“, het nog eens klaar en
duidelijk te doen uitkomen.

Legt men naast de Verklaring in het Jaarboek,
Art. 1 van het Reglement der Vereniging en
niet men dat daar o.m. staat: „De N. C. S. V.
vereenigt haar leden om elkaar te versterken in het
geloof in Jezus Christus als Heiland en Heer“, —
dan verstaat men, dat de N. C. S. V. dit doel
tracht te bereiken, door afzien van wat de Christe-
nen „verdeelt“ en alleen te zien op dat waarin
zij „één zijn“. Alzoo door te veronachtzamen de
dogmatische of de leer-verschillen, opgekomen
onder de Christenen in de historie der kerk,
omtrent hun „geloof in Jezus Christus als Hei-
land en Heer“.

Hoe de N. C. S. V., dit in overeenstemming
zal brengen met het „zich aansluitend bij de
historische ontwikkeling van het Christendom“,
waar Art. 1 van haar Reglement ook van spreekt,
zij aan haar overgelaten.

Maar, bij alle waardeering voor het streven
van de N. C. S. V. mag ik mijn oordeel omtrent
haar opvatting en toepassing van het: „Dat zij
allen één zijn“ toch niet terughouden. Met den
besten wil kan ik daar niet anders in zien dan
een, zij het ook onbewust, „misbruik van een
bijbelspraak“.

Te bedenkelijker omdat men bij deze opvat-
ting komt tot een kunstmatig „maken“ wat
alleen God zal doen „worden“; tot een antici-
peeren op het rijk der heerlijkheid; tot een
Christendom boven of liever beneden geloofs-
verdeelheid en daarmede tot indifferentisme en
eklektisme op dogmatisch gebied.

Ik herinner hier aan wat van Gereformeerde
zijde omtrent het: „Dat zij allen één zijn“ zoo
onverbetenlijk is geschreven: „De diepe, geeste-
lijke zin, waarin de eenheid zijner discipelen
door Jezus opgevat wordt, sluit juist alle ge-
weldadige of kunstmatige poging tot hare in-
voering uit.“

„Christus, die er voor bad, kan ook alleen
haar tot stand brengen; zijne bede is waarborg,
dat zij in Hem reeds bestaat en te zijner tijd
uit Hem ook in alle geloovigen openbaar zal
worden“.

De weg waarlangs de N. C. S. V. haar leden
wil voeren, die, naar haar eigen nu officiële
verklaring, „nog in ontwikkeling zijnde menschen
zijn, nog aarzelen zoekende, die het zich zelf
misschien nauwelijks durven bekeken wat zij
aan geloof hebben of misschien nog niet
hebben“, — kan althans voor ons, Gerefor-
meerden, de weg niet zijn om ze te „ver-
sterken“ in het Christelijk geloof.

G.

Voor Kinderen.

IN VREEMDE HAVEN.

In gesprek.

III.

Zoo leefde in Helpman's gezin ieder nagenoeg
voor zich zelf, weinig voor een ander, en aller-
minst tot lof en eer des Heeren. Aan dit laatste
dachten trouwens ouders noch kinderen. Wel
las de vader eenmaal per dag een hoofdstuk
uit den grooten Statenbijbel die te pronk stond,
maar 't was zeker meer uit sleur dan uit be-
hoefte. Ieder dacht aan zijn eigen zaken, en zoo
was er geen plaats voor de dingen van Gods
Koninkrijk. Dat bespeurde de nieuwe kostganger
al spoedig en maar al te goed, te meer wijl hij
het zoo te huis niet was gewend geweest.

Wij troffen zoo even Hendrik aan op een
koude Maartschon morgen, op weg naar het
veld waar hij voor boer Helpman allerlei te
doen had.

Terwijl hij bezig was met het opstapelen van
takkebussen, hoorde hij onverwacht dicht bij
zich iemand fluiten. Het geluid scheen hem niet
onbekend; hij keek om en aanschouwde dien
hij verwacht had, al was het niet op dit uur.

't Was Kris Klaver, een jongen wat ouder dan
Hendrik en de zoon van een welgestelden boer
uit den omtrek.

Beiden waren boerenzoons, maar er was groot
verschil daar Kris' ouders bemiddelde lieden
en daarbij gul waren. Zij zorgden wel, dat hun
Kris geen gebrek leed, en de jongen loonde
dat door ijverig zijn vader in het werk bij te
staan.

Hendrik en Kris waren eigenlijk door hun
stand minder geschikt vrienden te zijn, te meer
daar men in het dorp, gelijk op vele andere,
zeer op verschil in stand lette. Dat het nu
anders was had zijn goede reden.

Een maand was Hendrik bij zijn pleegouders
gewest, toen hij op een morgen, een boodschap
doende, op den dorpsweg een ongewone bewe-
ging zag. Er was een paard op hol, en Hendrik zag
het in de verte aankomen. Maar, eveneens zag
hij, hoe een opgeschoten jongen, die zich dicht
bij het paard bevond, alle moeite deed om zich
voor het woeste dier te bevellen.

Uitwijken was wegens een sloot onmogelijk, en
de viervoeter die vlugger was dan de jongen
zoo hem zeker hebben ingehaald en getrapt.
Zoo Hendrik niet tusschenbeide was gekomen.
Snelliep hij onverschuld in de richting waar
het paard was, al zwaaiende met een dikken
stok dien hij in de hand hield.

Vlak bij het paard wilde hij het dier een
slag geven, maar het was onnoedig. Het paard
week met een geweldigen sprong op zij. De
jongen die zoo groot gevaar had geloopt —
het was Kris — gaf een schreeuw van vreugd.
Hendrik had hem gered door vlugheid en moed.

Het gerucht van het gebeurde liep natuurlijk
door heel het dorp. Hendrik Cru's naam was
voor een oogenblik op aller lippen, evenals die
van Kris Klaver. Het geval werd echter spoedig
weer vergeten, doch niet door Kris noch
door zijn ouders. Zij vroegen Hendrik op een
maaltijd zoo goed als hij in jaren gesmaakt
had, gaven hem een geschenk in geld en vrij-
heid om zoo dikwijls te komen als hij maar
wilde; alles uit dank dat hij zich voor hun
Kris had gemaagd. Maar bovenal werd althans
in dit gezin niet vergeten den Heere God voor
Zijn bewaring te danken.

UIT HET OOSTEN.

Druiven.

(Vervolg.)

Zoo waren dan in het Oosten de vruchten
van den wijstok veel menigvuldiger en groter
dan bij ons. Van zelf was het sap dat ze lever-
den ook overvloediger en krachtiger. Zon ook
de wijn die uit het sap gemaakt werd. Die kracht
heeft reeds de aartsvader Noach tot zijn schade
ervaren.

Wij hebben gezien hoe de wijstok groeide
en tot rijpheid kwam, waartoe de wijngaarde-
nier door trouwe zorg het zijne bijdroeg. Zoo
treffend lezen wij in het Evangelie van Johannes
wat de Heere Jezus zei van Zijn Vader: Alle

rank die in Mij geen vrucht draagt die neemt
Hij weg, en alle rank die vrucht draagt die
reinigt Hij, opdat zij meer vrucht drage. Dat
beeld is aan het werk van den hovenier ont-
leend.

In het najaar waren gemeenlijk de druiven
rijp. Dan was het een vroolijke tijd in Israël.
Men vierde het laatste, grootste en vroolijkste
der drie Oogstfeesten. De inzaaiers en pluk-
kers kwamen en verzamelden de druiven. Het
volk des lands verliet zijn woningen om tijdelijk
te huizen in tenten of hutten van groen loof,
zoogenaamde loothutten. Het was het loofhuut-
feest, tevens een herinnering aan het wonen
in tenten in de woestijn, en aan de wetgeving
op Sinaï.

«En dorschende os zult ge niet mulbanden»,
zegt de Schrift. Dit pasten de oogsters zoo toe,
dat ze ook rijkelijk van de druiven gebruikten
en van de most of het sap dat er uit verkregen
werd. Soms dronken zij wel eens te veel. Ik
moet hier echter bij opmerken, dat het woord
„dronken“ in onze Bijbelvertaling lang niet al-
tijd uitdrukt wat wij beschonken of dronken
noemen. Het beduidt dikwijls opgewekt, vroolijk,
levendig, onder den invloed van opwekkenden
drank. Zoo is te verstaan wat wij lezen van
Jozefs broeders, dat zij met hem dronken wer-
den. Dat „dronken“ niet altijd „beschonken“
beduidt, leeren ons ook woorden als: brood-
dronken, slaapdronken. En de Schrift spreekt
ook van een dronken worden in liefde.

Als de druiven gesneden waren, werden zij
naar de pers gebracht, die zich in elken wijngaard
bevond. Deze pers bestond uit twee steenen
bakken in den vorm van onze gootstenen, en
op eenigen afstand de een boven den ander ge-
plaatst. De bovenste bak had een bodem van
traliewerk op welken men de druiven stapelde.
Dan kwamen de oogsters om de druiven te
trekken, dat is met bloote voeten er over heen
en weer te loopen, tot al de druiven gekneusd
en geplet waren. Het sap liep er uit langs de
traliën in den onderste bak, en kon dan op ge-
schepst worden.

Misschien vindt ge het vreemd, dat de menschen
zoo met bloote voeten in het sap plasten. Maar
nog geen honderd jaar geleden werd in ons
land en elders het deeg voor roggebrood op
gedeelte wijs met bloote voeten gekneusd, en
niemand at er een snee minder om. Wellicht
komt dat treden van het deeg hier en daar
nog voor.

Waren de druiven genoegzaam geperst, dan
werd het sap uit den bak geschepst en voor een
deel gedruken. Het bleef echter in dat warme
niet lang goed, en ook daarom werd het
spoedig tot wijn bereid dien men bewaren kon
in groote, koele, steenen kannen. Als in den
Bijbel van vaten gesproken wordt, ziet dit op
bekers, vazen, potten, pannen en kannen, gelijk
wij nog in het algemeen spreken van „vaten
wasschen“. Vaten met hoepels gekuip kenden
de Joden niet. Voor het vervoer van wijn be-
dienten men zich meestal van le